

ЉИЉАНА СТАНОЈЕВИЋ

”СРПСКА РЕВОЛУЦИЈА 1804. ГОДИНЕ”

– Стална музејска поставка –

У присуству већег броја званица, 15. фебруара 1993. године, на Сретење, уз пригодне говоре министра културе Републике Србије, Ђоке Стојичића, професора Филозофског факултета, др Радоша Љушића и директора Историјског музеја Србије, Гојка Лађевића, отворен је један део сталне поставке Историјског музеја Србије у Конаку кнеза Милоша Обреновића у Топчидеру под називом – Српска револуција 1804. године.

Стална поставка посвећена је једном од најзначајнијих, преломних догађаја у историји српског народа – периоду његове борбе за национално ослобођење од турске власти и феудалних односа, културном препороду и обнови српске државе и то у време опадања војне, економске и политичке моћи Турског царства, Наполеонових ратова у Европи и сукобљених интереса великих сила око европског дела Турског царства, што је имало утицаја на развој устаничких борби.

У складу са савременим сазнањима наше историографије и концепцијом Историјског музеја Србије, која подразумева комплексно музеолошко приказивање друштвено-економског, политичког и просветно-културног развоја српског народа у одређеном периоду, ова стална поставка обухвата дужи временски период, од краја XVIII века и избијања Првог српског устанка и избора вође устаника, на Сретење, на скупштини народних представника у Орашцу, 15. фебруара 1804 (Карађорђа Петровића 1768–1817), развој оружане борбе устаника, као и стварање устаничке државе, њен привредни и културни развој, све до војног пораза 1813. године и поновног повратка под турску власт. Затим, буну Хаџи-Продана Глигоријевића 1814, подизање Другог српског устанка и избор вође устаника на народном сабору у Такову, на Цвети, 23. априла 1815 (Милоша Обреновића 1783–1860), устаничко ратовање током 1815, као и период дуготрајне дипломатске борбе за признавање аутономног положаја Кнежевине Србије 30-тих година XIX века, када је постигнуто национално ослобођење, до доношења првог српског Устава, на Сретење, 15. фебруара 1835. године, односно коначног укидања феудалних односа и стварања услова за развој српске грађанске државе XIX века.

Стална поставка смештена је у Конаку кнеза Милоша Обреновића у Топчидеру који је, сам за себе, споменик културе од изузетног значаја. Сазидан је у периоду од 1831–1834, после признавања кнежевског достојанства Милоша Обреновића и стицања аутономног положаја Кнежевине Србије, као репрезентативна резиденција кнеза

Милоша Обреновића па, поред споменичког и историјског значаја, у односу на садржај изложбе, има и симболичан значај јер његово зидање истовремено означава и крај борбе једног дела српског народа за ослобођење од турске власти. Зидали су га мајстори Никола Живковић и Јања Михаиловић у стилу тада владајуће балканско–оријенталне архитектуре са примесам западњачког утицаја. Како је и Топчидерска црква посвећена Св. Петру и Св. Павлу, сазидана 1836. године као саставни део целог комплекса, све заједно чини једну споменичку целину.

У просторијама Конака који обухвата површину од око 700 м² изложено је преко хиљаду експоната, међусобно укомпонованих према хронолошко–тематским целинама овог историјског периода. Слободно се може рећи да овај део сталне поставке Историјског музеја Србије садржи најбројнију оригиналну заоставштину из овог периода. Посебну вредност представљају: разно устаничко оружје, заставе, лични печати и печати установа, лични предмети и одећа вођа устаника Карађорђа Петровића и кнеза Милоша Обреновића, као и Хајдук Вељка Петровића, Поп Луке Лазаревића, Младена Миловановића, Стојана Чупића, Танаска Рајића и других. Изложени су и значајни документи, књиге, рукописи, етнографски предмети као и ликовна дела–гравире, цртежи, акварели од којих су неки настали у време самог устанка. Међу другим ликовним делима значајно место заузимају портрети устаничких вођа Карађорђа Петровића, рад руског дворског сликара В.Л. Боровиковског из 1816. године и кнеза Милоша Обреновића, рад П. Ђурковића из 1824. године, Ј. Грандауера из 1844. године, рађен у Бечу, као и портрети других устаничких старешина, које је на захтев кнеза Александра Карађорђевића урадио наш познати сликар Урош Кнежевић, 40–тих година XIX века, када су неки од устаничких старешина били живи и позирали уметнику. Велику групу чине и историјске композиције са темама из првог и другог српског устанка као што су дела Анастаса Јовановића, Паје Јовановића, Петра Раносовића, Ристе Вукановића, Младена Јосића, Ђурђа Теодоровића, Вељка Станојевића, Оље Ивањицки, Боже Продановића и других. Ништа мањег значаја нису ни реконструкције изгледа устаничке војске и униформи које су урађене захваљујући истраживању проф. П. Васића, на основу података из литературе. И други, тзв. помоћни експонати тј. планови битака и шанчева и макета делиградског утврђења сачињени су такође на основу података из литературе и историјске карте са бројним подацима, чине значајне експонате који омогућавају посетиоцима да јасније и сликовитије сазнају што више података из овог значајног периода.

Рад на припреми ове изложбе, текао је и споро и дуго, пре свега, због конзервације зграде Конака кнеза Милоша и недостатка финансијских средстава. Стара поставка позната као изложба о првом и другом српском устанку која се налазила у Конаку кнеза Милоша и садржала многе набројане експонате, демонтирана је 1972. године, како би се извршила неопходна конзервација зграде. Услед недовољног ангажовања тадашњих републичких и градских органа за културу, као

и недостатка новца, рад на конзервацији Конака трајао је претерано дуго, што су у својим говорима поводом отварања, истакли и министар културе Ђоко Стојичић и проф Радош Љушић.

Радове на конзервацији Конака изводио је Завод за заштиту споменика културе града Београда под стручним надзором главног пројектанта дипл.инг.арх. Светислава Вученовића. Радови на конзервацији Конака завршени су после осам година, односно 1989. године.

Тек по завршетку ових радова стручни радници Историјског музеја Србије, односно аутори Синопсиса ове сталне поставке – Љиљана Константиновић, историчар уметности, Љиљана Станојевић, историчар, мр Жељка Шкорић, етнолог, мр Невена Крстић, оријенталиста, мр Саво Андрић, историчар књижевности и Љиљана Алексић, историчар са сарадницима: Љиљаном Прелевић, историчарем уметности, Петром Поп Лазићем, археологом, Зором Јовановић, конзерватором, која је урадила и неколико реконструкција одеће и униформи и Бориславом Шурдићем, задуженим за односе са јавношћу, који су већ били завршили истраживања, припремили све пратеће текстове уводних и предметних легенди и друге податке, могли су да приступе реализацији саме поставке, али, опет, у зависности од притицања финансијских средстава (потребних за израду музејског мобилијара – паноа и витрина, конзервацију разних оригиналних експоната, опрему експоната – бројних докумената, фотографија, цртежа, акварела, уља, израду историјских карата, планова, макете Делиграда, мулажа, отисака печата и грбова и друго) која су додељивана повремено и нередовно па је и рад на реализацији текао споро.

Послове на реализацији изложбе водили су Љиљана Константиновић и Љиљана Станојевић, музејски саветници, на основу пројекта изложбе који је сачињен заједно са дипл.инг.арх. Светиславом Вученовићем, али је због његовог пензионисања за реализацију поставке ангажован дипл.инг.арх. Мирко Ковачевић, који је до отварања изложбе водио ове послове у сарадњи са поменутиим сарадницима Историјског музеја Србије.

Приликом рада на реализацији сталне поставке појавили су се нови, допунски послови, нарочито у вези са изведеним пројектом осветљења који није одговарао поставци, па је читав посао око расвете морао да се уради испочетка. Због тога је ангажован дипл.ел.инг. Риста Палигорић, који је урадио нови пројекат осветљења у изложбеним просторима и прилагодио га већ раније изведеној електричној инсталацији у гради Конака. Посебан проблем представљала су флекава стакла за витрине, које је набавио Завод за заштиту споменика културе града Београда, па су морала да се врате Фабрици стакла у Панчеву ради новог глачања. Све је то, као и низ других поправки (измештање термостата којима се регулише температура са зидова на којима је требало изложити слике великих формата због чега је било неопходно и поновно кречење свих просторија у Конаку) успоравало и поскупљивало рад на реализацији изложбе.

За отварање изложбе одштампане су позивнице, улазнице и проспекти изложбе. Ради припреме за штампање Католага снимљени су сви изложени експонати и каталожки обрађени, али због недостатка финансијских средстава Каталог изложбе није могао да буде одштампан.

И поред бројних тешкоћа, посебно материјалне природе, стална музејска поставка "Српска револуција 1804. године", реализована је финансијским средствима добијеним од Републичке заједнице културе, а затим од Министарства културе Републике Србије, као и средствима или пројектима, материјалом и стручним извођењем од стране следећих радних организација и појединаца као спонзора:

- "Минел" ДД Београд (Електромонтажа, Електроградња и Холдинг корпорација), уз максимално ангажовање дипл.инг.ел. Слободана Тонића;

- "Електрон" – Друштвено електротехничко производно-метално предузеће, Београд;

- "Југославијапублик" – Предузеће за производњу, маркетинг, унутрашњу и спољну трговину, Београд;

- Компанија "Југоскандик", Београд;

- Југобанка ДД, Београд;

- Предузеће робних кућа "Београд", Београд;

- Министарство за рад, борацка и социјална питања Републике Србије, Београд;

- Скупштине општина Савски венац, Палилула и Раковица, Београд;

- ДД "Цвета Дабић", Ужице;

- ДД "Југолабораторија", Београд;

- "Динара" ДД, Београд;

- Уметничка ливница "Браћа Јеремић", Београд;

- "Мултиаларм" – Предузеће за инжењеринг, консалтинг, трговину и услуге (дипл.инг.ел. Ружица Симић), Београд;

- Стеван Мијаковац, предузетник, Лидс-Енглеска; Тенде Ђорђевић, ролетнар-Београд, Драган Станојевић, молер-Београд и Коста Тодоровић, тапетар-Београд.